

М. В. Гудзь,

д. е. н., проф., завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці,
Запорізький національний технічний університет

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БІРЖОВОЇ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

M. V. Gudz,

Doctor of sciences, professor, head of Personal management and labour economic department,
Zaporizhzhya national technical university

UKRAINIAN REALITIES AND PROSPECTS FOR THE FORMATION AND FUNCTIONING OF STOCK EXCHANGE AND E-COMMERCE

В статті досліджено, що електронна комерція в Україні функціонує понад десять років, а її функціонування та розвиток припадає на кризовий період економіки та елементів її інфраструктури, коли більшість покупців несе великі витрати при пошуку та виборі товарів та послуг.

Протягом останніх років український ринок електронної торгівлі розвивається швидкими темпами. Кількість людей, які здійснюють покупки з електронних платформ у мережі Інтернет збільшується щодня.

Доведено, що для повноцінного функціонування електронної торгівлі та біржової діяльності в Україні необхідно оптимізація фінансового сектору, а саме впровадження електронних біржових платформ. Це надасть можливість прозоро здійснювати купівлю-продаж фондів, товарів, грошей тощо.

Важливою особливістю електронних біржових торгів є формування стартових цін з урахуванням підсумків попередніх продажів. Вони могли б істотно відрізнятися від цін, які формуються на основі собівартості та нормативної рентабельності.

Ділова інформація, що поширюється біржею, повинна сприяти формуванню організованого оптового ринку. Оперативна публікація котирувань дозволить зайняти біржі певне місце в системі глобального товарного ринку.

Перспективними шляхами участі України у світовій електронній торгівлі та біржовій діяльності, що призведе до підвищення ВВП та товарообороту, в роботі пропонується:

- визначення глобальних тенденцій у сфері Інтернет-технологій, використовуючи світовий досвід;
- вивчення можливостей світового ринку ІТ-технологій та його розвиток найближчими роками;
- дослідження сучасного стану українського сегменту електронної торгівлі та перспектив його розвитку;
- розробка заходів щодо більш швидкої інтеграції України в світову систему електронної торгівлі та біржової діяльності.

The article states that electronic commerce in Ukraine has been in operation for more than ten years, and its performance and development coincides with a time of downturn in the economy and elements of its infrastructure, when the majority of consumers suffers extensive losses in the course of the search and selection of goods and services.

Over the last few years, the Ukrainian electronic trading market has been developing rapidly. The number of people who make purchases using online platforms in the Internet increases day after day.

It has been proved that optimization of the financial sector, namely the implementation of electronic exchange platforms, is required for unimpaired operation of electronic trading and exchange activities in Ukraine. This should afford an opportunity to effect transparent purchase and sale of funds, goods, monetary resources etc.

An important feature of electronic stock trading is the formation of reserved prices with due account for the previous sales outcomes. Reserved prices may differ fundamentally from the prices formed on the basis of production cost and standard cost effectiveness.

Business information disseminated by the stock exchange should promote formation of the regulated wholesale market. The prompt publication of quotations will enable the stock exchange to fill a specific niche at the global commodity market system.

The promising ways of Ukraine's participation in the global electronic trading and exchange activities, resulting in the increase of gross domestic product and commodity turnover, are as follows:

- determination of the worldwide trends in the area of Internet technologies making use of the global experience;
- study of the opportunities of the global information technology market and development of the market over the coming years;
- study of the current state of the Ukrainian segment of electronic trading and prospects for the development;
- development of measures directed to the faster integration of Ukraine into the world system of electronic trading and exchange activities.

Ключові слова: електронна комерція, біржова діяльність, Інтернет-платформи, електронні закупівлі, цінова пропозиція, котирування, ІТ-технології.

Keywords: electronic trading, exchange activities, Internet platforms, electronic purchases, price offers, quotations, IT-technologies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За останні роки спостерігається тенденція розвитку інформаційних технологій та нових підходів до провадження бізнес-процесів в Україні. Ці тенденції обумовили формування абсолютно нової ведення продажів, що названо електронною комерцією. До її складових належить електронна торгівля і електронна біржова діяльність.

Враховуючи, що електронній комерції притаманні принципи відкритості, глобальності і демократичності, бізнес-процеси через інформаційні технології є агресивним середовищем підприємництва, успіх в якому цілком залежить від чіткої сформованої стратегії. Базою для електронного бізнесу вважаються: отримання позитивних фінансових результатів, нарощування грошових потоків, конкурентоспроможність бізнес-процесів. Основними відмінностями, які відрізняють електронну торгівлю та біржову діяльність від інших бізнес-процесів є швидке його формування і функціонування. Будь-яке підприємство, яке використовує електронну комерцію повинно розпочинати свою діяльність з розробки стратегії бізнесу, його логістики, потенційних клієнтів, законодавчої бази, а після цього створювати електронну платформу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти формування і розвитку ринку електронної торгівлі і біржової діяльності вивчаються як вітчизняними так і зарубіжними дослідниками і фахівцями, незалежно від виду та розмірів бізнес-процесів.

На цей час, сфера електронної торгівлі і біржової діяльності в Україні знаходиться на етапі розвитку. Дослідженню сутності і проблем електронної комерції присвячено праці відомих авторів, таких як Т. Затонацька, В. Плєскач, О. Чубукова, І. Успенський. У дослідженнях фахівців-економістів Н. Меджибовської, О. Чубукової проведено порівняльний аналіз ринку електронної торгівлі і визначено його переваги та недоліки, а також інших високотехнологічних методів ведення бізнесу [1; 2]. І. Успенський, при здійсненні аналізу сучасних телекомунікаційних систем, що тісно пов'язані із розвитком інформаційних технологій, довів, що лише з моменту появи та стрімкого поширення Інтернету, як інформаційної взаємодії між його користувачами, сфера електронних покупок зросла за досить короткий проміжок часу [3]. У працях В. Плєскач та Т. Затонацької проаналізовано технології здійснення електронних бізнес-процесів, а також їх вплив на розвиток ринку біржової та електронної торгівлі, ефективність та якість їх надання, розширення клієнтської бази [4].

Питання формування і функціонування ринку електронної біржової і товарної торгівлі, тенденції його розвитку досліджуються і висвітлюються в матеріалах багатьох міжнародних організацій, зокрема: Світової організації торгівлі, Конференції ООН з торгівлі і розвитку, Організації економічного співробітництва і розвитку.

На даний час можна окреслити деякі проблеми у сфері електронної торгівлі і біржової діяльності, а саме: невелика кількість вітчизняних підприємств – користувачів глобальною мережею, недосконалість належної законодавчої бази, яка регулює діяльність підприємств і фізичних осіб в Інтернет-торгівлі, низький рівень знань і практичного досвіду користувачів, великий ризик втрати фінансових ресурсів у зв'язку з відсутністю гарантій з боку контрагентів, формування бази клієнтів без урахування їх досвіду та позитивних операцій, а також слабе поширення платіжних систем для розрахунків через глобальну мережу. Також, в Україні спостерігається низький рівень довіри потенційних покупців до інтернет-ресурсів, які здійснюють електронну торгівлю, що є наслідком завищення цін у електронних магазинах, невисоким рівнем обізнаності населення, та відсутності механізмів регулювання електронної торгівлі і біржової діяльності.

Крім того, у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій, відсутністю правового регулювання економічних відносин у сфері електронної комерції та їх специфічним характером на практиці виникає ряд проблемних моментів. Серед основних можна виділити наступні:

- проблема індивідуалізації суб'єктів;
- труднощі у підтвердженні отримання акцепту, переданого із використанням інформаційних мереж;
- проблема визначення законодавства, що застосовується у зв'язку із транснаціональним характером електронної комерції;
- відсутність чіткої міжнародної уніфікації положень у сфері електронної комерції;
- специфічний характер правовідносин;
- перешкоджання держави у здійсненні електронної торгівлі;
- швидкий розвиток інформаційних технологій, що ускладнює оперативне правове реагування та внесення відповідних змін до законодавства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Вивчення досвіду та оцінювання перспектив формування і функціонування біржової та електронної торгівлі та можливості її використання в Україні, де особливої актуальності набуває пошук шляхів підвищення ефективності бізнесу та економіки в цілому, поглиблення інтеграції у міжнародне співробітництво.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні електронна торгівля та біржова діяльність стала одним з ключових сегментів національної економіки України, багатьох країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою. У розвинених країнах зростає кількість операцій, що здійснюються за допомогою електронних мереж. Великі, середні та малі підприємства починають застосовувати новітні технології для підвищення ефективності своїх систем управління та виробництва. Серед роздрібних та оптових продавців також зберігається стійкий інтерес до електронної комерції, що виражається вже не лише в дослідженнях відповідних сегментів ринку, але і у конкретних діях щодо забезпечення ефективності роботи з невинно зростаючим потоком споживачів. Таким чином, суспільство переходить на якісно новий етап розвитку, де визначальну роль відіграє інформація та сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Ринок електронної торгівлі та біржової діяльності є системою економічних відносин між його учасниками, товарами та процесами, які характеризуються певними закономірностями в умовах розвинутої структури інформаційних технологій та електронних систем.

Електронна комерція в Україні функціонує понад десять років, а його функціонування та розвиток припадає на кризовий період економіки та елементів її інфраструктури, коли більшість покупців несе великі витрати при пошуку та виборі продуктів. Цей етап також співпадає із кардинальними змінами у світовій економіці, які визначаються процесами глобалізації товарних і фінансових ринків, реформуванням фінансової системи, що призводять до різкого зростання транскордонних переміщень товарів, послуг, капіталів, технологій, інформації, а, відповідно, і до швидкого зростання процесів електронної комерції [5].

Протягом останніх років український ринок електронної торгівлі розвивається швидкими темпами. Кількість людей, які здійснюють покупки з електронних платформ у мережі Інтернет збільшується щодня. Згідно досліджень компанії Gemius Ukraine кількість користувачів Інтернет-платформ у 2017 році склала близько 24 мільйонів осіб (кількість акаунтів, що використовуються) [6]. Паралельно з динамічним зростанням Інтернет користувачів в Україні, швидко зростає кількість інтернет-ресурсів різних тематиках і конфігураціях. Українські користувачі Інтернет-мережею найчастіше відвідують популярні сайти і платформи з метою отримання інформації, здійснення покупок, обговорення проблемних питань та для розваг.

До п'ятірки сайтів-лідерів можна віднести: google.com, facebook.com, twitter.com, instagram.com, linkedIn.com, youtube.com.

П'ятірка лідерів електронної торгівлі представлена наступними Інтернет-платформами: olx.ua, prom.ua, rozetka.com.ua, autoria.com.ua, allo.ua.

Серед Інтернет-платформ, на яких здійснюється електронна біржова діяльність основними є: fxclub.org, landing.fgmarkets.com, teletrade.com.ua, bittrex.com, weltrade.com.ua.

Крім того, майже всі крупні торговельні мережі, які представлені в Україні, мають свої Інтернет-платформи. Малий бізнес теж активно розвиває електронний ринок.

В Україні, для забезпечення прозорості і достовірності державних закупівель, а також зниження корупційної складової, Кабінетом міністрів України створено і впроваджено електронну платформу <https://prozorro.gov.ua>. Всі підприємства, які планують здійснювати купівлю або продаж, або надання послуг державним установам, що фінансуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, повинні здійснювати подачу своїх пропозицій через систему ProZorro.

Для повноцінного функціонування комерційної електронної торгівлі та біржової діяльності (між недержавними підприємствами, організаціями, установами) в Україні необхідно оптимізація фінансового сектору, а саме впровадження електронних біржових платформ. Це надасть можливість прозоро здійснювати купівлю-продаж фондів, товарів, грошей тощо.

Основними завданнями та функціями електронної біржі є:

- побудова торгового механізму, що реалізує максимально прозору систему укладання угод на принципах вільного ціноутворення і вільних торгів за встановленими правилами;
- формування конкурентного середовища для покупців і продавців;
- підвищення ефективності експорту товарів українських виробників і стійкості їх матеріально-сировинного забезпечення;
- формування реальних цін на стратегічно значущі для держави матеріальні ресурси і інші види біржових товарів, здійснення моніторингу ціноутворюючих факторів;
- котирування цін біржових товарів і створення достовірних джерел інформації про стан оптового ринку;
- підвищення ступеня передбачуваності ринків біржових товарів та їх керованості;
- спрощення процедури пошуку потенційних постачальників і споживачів товарів, скорочення термінів оформлення договірних відносин, супутніх документів і взаєморозрахунків;
- впорядкування торговельної діяльності та підвищення ділової активності юридичних та фізичних осіб-підприємців. Формування ринкової інфраструктури;
- надання учасникам біржової торгівлі певних гарантій щодо виконання біржових угод;
- участь в організації та розвитку електронної оптової торгівлі;
- встановлення взаємовигідних зв'язків з міжнародною біржовою спільнотою.

В Україна формується розвинена біржова інфраструктура. Відкрито обласні філії Української товарної біржі у Києві і Харкові, створюються – у Львові, Одесі та Дніпрі.

Вплив української товарної біржі (УТБ) на економіку країни вже не беруться заперечувати навіть її противники. Значна кількість учасників електронної біржової торгівлі та широка географія представництв зроблять біржу важливим об'єктом товаропровідної мережі.

Електронна біржа стає важливим коридором для виходу українських експортерів на світові ринки, а біржові котирування для покупців і продавців – одним з основних цінових орієнтирів. Укладаючи угоди, українські та іноземні учасники ринку активно використовують минулу торговельну інформацію про експорт сільськогосподарської та лісопродукції, а також результати торгів на внутрішньому ринку лісоматеріалами в заготовленому вигляді, вуглецем, рудою і металом.

Однією з важливих особливостей біржових торгів є формування стартових цін з урахуванням підсумків попередніх продажів. Вони могли істотно відрізнятись від цін, які формуються на основі собівартості та рентабельності.

Біржові котирування є важливим інструментом у ринковому регулюванні оптового ринку. Котирування оперативно розміщуються на сайті біржі і доступні для всіх. Наприклад, для визначення вартості деревини, корисних копалин і металів біржа надає інформацію про рівень цін, що склалися за 12 місяців, що передують 1 листопада. Котирування на сири, вершкове масло, сухе знежирене молоко розміщуються до 18 годин дня проведення торгів. І продавати ці товари дозволено за цінами не нижче біржових котирувань.

Ділова інформація, що поширюється біржею, сприяє формуванню організованого оптового ринку. Оперативна публікація котирувань дозволить зайняти біржі певне місце в системі глобального товарного ринку. Це може бути підтверджено і тим, що зарубіжні інформаційно-аналітичні джерела, які відстежують різні сегменти ринку, почнуть регулярно висвітлювати ситуацію на українському біржовому ринку.

Для розширення кількості клієнтів, біржа безкоштовно повинна надавати пакети програмного забезпечення для оснащення віддалених робочих місць учасників торгів і приростати новими торговими майданчиками. У віддаленому доступі до торгів можуть приєднуватися безліч суб'єктів господарювання. Фахівці УТБ пропонують використовувати їх не тільки як центри віддаленого доступу до торгової системи біржі. Вони можуть стати майданчиками для торгово-закупівельних операцій всередині самих областей. Тим самим цілком органічно вписується в українську систему електронної торгівлі.

Сама по собі прозорість біржових торгів не гарантує, що проблемних угод не буде. Деякі учасники торгів несвоєчасно розраховуються за поставлений за біржовими угодами товар. Для боротьби з неплатниками повинен бути запущений механізм сплати завдатку з тих, хто порушив правила біржової торгівлі, а також з новачків біржових торгів.

Учасники торгів та їх клієнти також можуть страхувати біржові угоди. Банки розглядають можливість при розрахунках за біржовими угодами та надання коштів забезпечення виконання угод використовувати більш гнучкі і дешеві фінансові інструменти, в т.ч. банківські гарантії, факторинг, акредитиви.

Швидкісна електронна система «Біржові торги» дозволить проводити торги одночасно по кожній з секцій на столичному і обласних торгових майданчиках біржі з підключенням через Інтернет віддалених терміналів продавців і покупців – як резидентів, так і нерезидентів України. Акредитація учасників біржової торгівлі та надання інсталяційного пакету програмного забезпечення для віддаленого доступу до торгів повинно здійснюватися безкоштовно.

Для активного включення України у світову електронну торгівлю необхідно вирішення таких завдань:

- активне впровадження базового устаткування (стабільний 3G Інтернет-зв'язок на всій території України, і швидке впровадження технології 4G), телекомунікацій та комп'ютерів, у тому числі й у сільській місцевості, що забезпечить розширення комп'ютерної грамотності населення і належний рівень розвитку інфраструктури;
- стимулювання швидкого розвитку інфраструктури мережі: розвиток інтернет-магазинів, операторів мережі та створення декілька великих вітчизняних Інтернет-порталів;
- навчання професійним і загальним навичкам роботи в Інтернет-мережі, які є актуальними на цей час;
- розвиток внутрішнього споживчого електронного ринку, за рахунок стимулювання Інтернет-торгівлі.

Фахівці вказують на необхідність створення нових механізмів проведення торгів іноземними і криптовалютами в Україна. Найбільш перспективними є такі з них: безперервний подвійний аукціон і переговорні угоди.

Механізм проведення торгів в режимі безперервного подвійного аукціону дозволяє учасникам укладати угоди за множинним курсом. В ході торгів учасники вводять в торговельну систему заявки на купівлю-продаж валюти, інформація про яких надходить на екрани торгових терміналів. Підписання угод відбувається автоматично під час введення в систему заявок, що взаємно задовольняють сторони.

Режим переговорних угод дає змогу учасникам торгів проводити операції з купівлі-продажу валюти з виконанням зобов'язань у строк, що з них випливають, які обумовлені в угоді, і проведенням розрахунків самостійно.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку біржової торгівлі є створення організованого термінового ринку. Вже підготовлена на розгляд до Верховної Ради нормативна база. Ведеться робота зі створення і впровадження програмно-технічного комплексу системи торгів іноземними валютами, крипто валютами, ф'ючерсами та опціонами.

Українська товарна біржа повинна стати головною організаційною структурою оптового ринку в країна. Біржа – це в першу чергу потужна інформаційна система, що надає учасникам біржових торгів та членам біржі відомості про пропозиції і товари, поточні ціни, про динаміку цін за весь час роботи біржі.

Інформаційну систему УТБ умовно можна поділити на дві складові частини:

- інформаційну систему, яка підтримує функціонування біржових служб і традиційну технологію біржового кільця;
- інформаційну систему, яка організовує функціонування другого (електронного) біржового кільця, тобто електронної біржі.

УТБ повинна організувати свою діяльність зі звичного біржового кільця. Потім додатково запровадить у себе електронні системи. Впровадивши системи електронної біржової торгівлі, українська біржа збереже звичний для всіх торг у біржовому кільці. Інформаційна система і віддалений доступ дає можливість спостерігати за ходом біржових торгів (з запізненням у часі всього на 1-2 хв), але не брати участь в них.

Традиційно сама біржова торгівля здійснюється в певному біржею місці і в певний час шляхом безпосереднього спілкування між собою брокерів. Проблема автоматизації безпосередньо самого процесу торгівлі в біржовому кільці виникає постійно. Процес автоматизації йде досить активно як на біржах, що виникають, так і на вже існуючих.

Проблема полягає в тому, щоб привернути до себе якомога більше клієнтів, в тому числі і з інших країн, знизити операційні витрати і підвищити якість виконання замовлень.

Останні досягнення в комп'ютерній технології змістили акценти у вирішенні даної проблеми з питань технічної реалізації на питання принципів роботи і структури електронної біржі.

Інформаційна система електронної біржі повинна застосовувати для підбору покупців і продавців алгоритм «ціна / час», тобто пріоритет при укладанні угод отримують ті команди, які містять найкращу ціну (найвищу ціну покупця і найнижчу ціну продавця), а серед команд з однаковою ціною пріоритет віддається тій команді, яка була введена в систему раніше. Крім того, застосовується алгоритм, що імітує звичайний торг у біржовому кільці, тобто використовується метод найкращої ціни в поєднанні з методом розподілу обсягу (кількості) товару порівну між декількома покупцями (продавцями). Основні технічні вимоги до інформаційної системи електронної біржі: надійність і ефективність.

Таким чином, перспективи участі України у світовій електронній торгівлі та біржовій діяльності можливо шляхом:

- визначення глобальних тенденцій у сфері Інтернет-технологій, використовуючи світовий досвід;
- вивчення можливостей світового ринку ІТ-технологій та його розвиток найближчими роками;
- дослідження сучасного стану українського сегменту електронної торгівлі та перспектив його розвитку;
- розробка заходів щодо більш швидкої інтеграції України в світову систему електронної торгівлі та біржової діяльності.

До економічних переваг використання засобів електронної торгівлі можна віднести:

- істотне зниження витрат на організацію та функціонування інфраструктури господарської діяльності;
- зниження витрат на рекламу;
- підвищення конкурентоспроможності та мінімізація собівартості товару;
- скорочення часу виходу на ринки, оперативність укладення та виконання господарських договорів;
- отримання доступу до світових ринків та істотне розширення ринку збуту товарів і послуг для продавця;
- доступність інформації про товари і послуги, що реалізуються;
- розширений і швидкий вибір продукції, товарів і послуг для покупця.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Останні досягнення в комп'ютерних технологіях не викликають сумнівів у здійсненні електронної торгівлі, але існують проблеми при розробці принципів її роботи і структури. Більшість товарних бірж, що використовують в даний час системи електронної торгівлі, є повністю автоматизованими, тобто торгівля на цих біржах ведеться винятково електронним способом. На даний час у світі діють різні системи електронної біржової торгівлі, однак всі ці системи будуються по одній і тій же схемі: будь-яка електронна біржова система

включає в себе три основних компоненти: робоча станція члена біржі – учасника торгівлі (трейдера), лінія зв'язку (Communications Link, центральна біржова система (Central Exchange System) – забезпечує зведення всієї ринкової інформації та виконання наказів брокерів.

Основними технічними вимогами до електронної системи є надійність та ефективність. При розробці електронної системи ставиться мета – забезпечити гарантований доступ і швидкість передачі інформації, які фактично не поступалися за своєю ефективністю людського спілкування.

До основних переваг використання електронної торгівлі та біржової діяльності в Україні належать:

- оперативність отримання інформації, особливо при міжнародних операціях;
- скорочення циклу реалізації продукції в обороті оборотних коштів, оскільки відпадає потреба повторного підтвердження інформації;
- значно знижуються витрати, що пов'язані з обміном інформації за рахунок використання ІТ-технологій;
- більша відкритість компаній до споживачів.

Таким чином, існує великий і потужний важіль прискорення темпів зростання економіки, який є прозорим, легальним, ринковим і тим, який має довгострокову перспективу. Завдяки стимулюванню електронної торгівлі всі сторони цих відносин отримують позитивний результат. Покупці і продавці – мінімізують витрати при здійсненні торгівельних операцій, біржі – отримують відсоток від суми при здійсненні торгівельних операцій, держава – збільшить темпи зростання ВВП та зменшить безробіття за рахунок самозайнятості населення (трейдерів).

Література.

1. Меджибовська Н. Перспективи розвитку електронного бізнесу в Україні / Н. Меджибовська // Економіка України. – 2003. – № 6. – С. 36-41.
2. Чубукова О. Формировании национального рынка информационных продуктов и услуг / О. Чубукова // Экономика Украины. – 1999. – № 9. – С. 86-88.
3. Успенский И. Энциклопедия Интернет / И. Успенский.– СПб. : Питер, 2001. – 432 с.
4. Плєскач В.Л. Електронна комерція : підручник / В.Л. Плєскач, Т.Г. Затонацька. – К. : Знання, 2007. – 535 с.
5. Асадчев Ю. Ринок електронної комерції в Україні: поточний стан та перспективи розвитку, проблеми правового регулювання / Ю. Асадчев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lexliga.com/ua/novosti/osobennosti-pravovogo-regulirovanya>
6. Інформаційний бізнес : підручник / Ю.І. Палєха (<http://www.library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?url=/auteurs/view/54567/source:default>), Ю.І. Горбань (<http://www.library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?url=/auteurs/view/326158/source:default>). – Київ : Ліра-К, 2015. – 490 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/73946/marketing/informatsiyiny_biznes (http://pidruchniki.com/73946/marketing/informatsiyiny_biznes).

References.

1. Medzhybovs'ka, N. (2003), "Perspektyvy rozvytku elektronnoho biznesu v Ukraini", Ekonomika Ukrainy, vol. 6, pp. 36-41.
2. Chubukova O. (1999), "Formyrovanyu natsional'noho rynku ynformatsyonnykh produktov y usluh", Ekonomika Ukrainy, vol. 9, pp 86-88.
3. Uspenskyj Y. (2001), "Entsyklopedyia Internet",Piter, SPb, Russia.
4. Pleskach V.L. and Zatonats'ka T.H. (2007) "Elektronna komertsii : pidruchnyk", Znannia, Kyiv, Ukraine.
5. Asadchev Yu. (2017), "Rynok elektronnoi komertsii v Ukraini: potochnyj stan ta perspektyvy rozvytku, problemy pravovoho rehuliuвання", available at : <http://lexliga.com/ua/novosti/osobennosti-pravovogo-regulirovanya> (Accessed 26 Jul 2017).
6. Palekha Yu.I., Horban' Yu.I. (2015), "Informatsijnyj biznes : pidruchnyk", Lira-K, Kyiv, Ukraine, available at: http://pidruchniki.com/73946/marketing/informatsiyiny_biznes (http://pidruchniki.com/73946/marketing/informatsiyiny_biznes).

Стаття надійшла до редакції 18.10.2017 р.

(<http://www.poligrafua.net/>).

bigmir)net

3544 1775

(<http://www.bigmir.net/>).

Вропу.

ТОВ "ДКС Центр"